TAHİR ÜZGÖR'ÜN KALEMİNDEN

ALİ NİHAT TARLAN ve ÂMİL ÇELEBİOĞLU'NUN DERS NOTLARI

Hazırlayan
Erdoğan Taştan

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1935
KÜLTÜR SERİSİ: 1058

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-474-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı:

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Tahir Üzgör: 13.05.1945 tarihinde Balıkesir'in Manyas ilçesine bağlı İrşadiye köyünde dünyaya geldi. 1952 yılında Muallim Naci İlkokulunda başladığı ilk öğrenimini 1957 yılında Ulubatlı Hasan İlkokulundan mezun olarak bitirdi. 1960 yılında Karagümrük Ortaokulundan, 1963 yılında da Vefa Lisesinden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne başladı, 1964 yılında da girdiği imtihanı kazanarak Çapa Yüksek Öğretmen Okuluna dahil oldu. 1967 yılında hem fakülteden hem de Çapa Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olan Tahir Üzgör, aynı yıl Edirne Erkek Öğretmen Okulunda göreve başladı. 1971 yılından itibaren dört yıl boyunca Sarajevo Üniversitesi'nin Filozofski Fakültesi'ndeki Oriental Bölümü'nde Türkçe okutmanlığı yaptı. 1975'te Türkiye'ye dönerek Atatürk Eğitim Enstitüsü'ne tayin edildi. Burada, 1978 yılına kadar müdür yardımcılığı görevinde bulundu. Aynı yıl Sivas'ın Kangal ilçesine tayin edildi, bir yıl sonra da Van Milli Eğitim Müdürlüğü emrine görevlendirildi. Bir müddet farklı iş kollarıyla iştigal ettikten sonra 1981 yılında Atatürk Eğitim Enstitüsü'ndeki görevine iade olundu. Eğitim enstitülerinin YÖK'e devredilmesiyle Atatürk Eğitim Enstitüsü de Marmara Üniversitesi bünyesine katılarak Atatürk Eğitim Fakültesi adını aldı. Fakültenin kurucu dekanı Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu'nun teşvikiyle 1982 yılında akademik hayata başlayan Tahir Üzgör, 1985 yılında Prof. Dr. Mehmet Akalın danışmanlığında hazırladığı tezle doktorluk payesini aldı. 1990 yılında doçent, 1995 yılında da profesör oldu.

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde emekli olduğu 2002 yılının nisan ayına kadar görev yaptı. Buradaki görevi sırasında bir yandan da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Trakya Üniversitesi ve Mimar Sinan Üniversitesinde birer sömestr ders verdi. Akademik hayatı boyunca çeşitli idari görevlerde de bulunan Tahir Üzgör, evli ve üç erkek çocuk babasıdır.

Kitapları

1) *Eğitim Enstitüleri İçin 17, 18, 19. Yüzyıl Eski Türk Edebiyatı (3. Sınıf)*, İstanbul, 1978.
2) *Edebiyat Bilgileri*, Veli Yayınları, İstanbul, 1983.
3) *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990.
4) *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 1991.
5) *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, Mvt Yayıncılık, İstanbul 2011.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 9
NOTLARA DAİR 11
KISALTMALAR 15
ALİ NİHAT TARLAN'IN DERS NOTLARI 17
ÂMİL ÇELEBİOĞLU'NUN DERS NOTLARI 79
EDEBÎ BİLGİLERİ VE EDEBİYAT TARİHİ 140
KAYNAKÇA 169
DİZİN 173

ÖN SÖZ

Osmanlı coğrafyasında uzun asırlar boyunca varlığını devam ettiren klasik Türk şiiri, değişen kültür ve medeniyet algısıyla birlikte günümüzde daha dar bir kesimin ilgilendiği bir edebiyat hâline gelse de bütün ihtişamıyla hâlâ karşımızda sapasağlam durmaktadır. Sahip olduğu güçlü edebî ve kültürel birikime rağmen bu geleneğe ait metinlerin günümüzde nispeten sınırlı bir kitleye hitap ediyor olmasının muhakkak birçok sebebi bulunmaktadır. Kültür ve medeniyet değişimiyle birlikte, sosyal hayatta, edebî gelenekte, hayata ve olaylara bakışta yaşadığımız büyük değişimler şüphesiz ki hem bu edebiyata ait metinlerin anlaşılmasını güçleştirmiş, hem de onlara olan rağbeti azaltmıştır. Buna rağmen son yıllarda özellikle akademik çevrelerde bu şiir geleneğinin anlaşılmasına, anlam ve hayal dünyasının aydınlatılmasına yönelik önemli çalışmaların yapıldığı da göz ardı edilemez. Önemli bir kısmı klasik metin şerhi geleneğinden hareketle hazırlanan bu çalışmaların bir kısmında da modern edebî yaklaşımlardan faydalanıldığı, böylece klasik şiire yönelik farklı bakış açılarının ortaya konduğu dikkati çekmektedir. Şüphe yok ki bütün bu çalışmalar klasik şiir geleneğinimizin ne kadar güçlü ve göz ardı edilemez bir hüviyete sahip olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Elinizdeki kitap da bu anlama çabasının ürünü olarak ortaya çıktı. Klasik Türk edebiyatı sahasının önde gelen hocalarından Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan ve Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu'unun derslerinde Prof. Dr. Tahir Üzgör tarafından tutulan notların bir araya getirilmesiyle oluşan bu çalışmanın klasik Türk şiirinin anlaşılmasında bir boşluğu dolduracağı inancındayız. Ali Nihat Tarlan'ın ders notları Tahir Üzgör Hoca'nın lisans eğitimi, Âmil Çelebioğlu'nun ders notları ise doktora eğitimi yıllarında tuttuğu notları ihtiva etmektedir. Ülkemizde metin şerhi çalışmalarının başlayıp gelişmesinde oldukça önemli bir role sahip olan Ali Nihat Tarlan ve Âmil Çelebioğlu'na ait bu notlarda ele alınan şiirlerin klasik şerh metoduyla şerh edildi-

ği görülmektedir. Klasik şiir geleneğimizin başta Kadı Burhaneddin, Ahmed-i Dâ'î, Fuzûlî, Bâkî, Nev'î, Taşlıcalı Yahyâ, Şeyh Galib olmak üzere önde gelen birçok şairine ait gazel ve beyitlerin şerhini ihtiva eden notlarda zaman zaman Sa'dî-i Şîrâzî ve Sâ'ib-i Tebrîzî gibi Fars edebiyatına ait şairlerin şiirlerine de yer verildiği dikkati çeker. Bu yönüyle kitap, klasik Türk ve İran edebiyatlarının edebî gelenek bakımından yakınlıklarını da ortaya koyan bir belge niteliğindedir.

Kitabın önemli bir kısmı farklı şairlere ait şiirlerin şerhini, bir kısmı ise edebî bilgileri ihtiva etmektedir. Edebî bilgilere dair notlar, Tahir Üzgör hocanın Âmil Çelebioğlu'nun doktora dersleri esnasında tuttuğu notlara dayanmaktadır. Kitaptaki bu bölüm, klasik Türk şiiri alanında özellikle lisansüstü seviyede eğitim görmek isteyen genç araştırmacıların sahip olmaları gereken temel müktesabatı ihtiva etmesi bakımından son derece önemlidir.

Bu çalışma, Tahir Üzgör hocanın yıllar önce tuttuğu notların günümüz okuyucusuna, özellikle de kültür ve edebiyat tarihiyle ilgilenen genç araştırmacılara ulaşması amacıyla hazırlandı. Kitap hazırlanırken notlardaki muhteva ve üsluba sadık kalma adına azami dikkat gösterildi ve eksiksiz bir metin ortaya konmaya çalışıldı. Buna rağmen bazı eksik ve yanlışların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Görülen eksiklerin giderilmesi, yanlışların düzeltilmesi adına yapılacak her türlü eleştiri, bizim için takdire değerdir.

Erdoğan Taştan
İstanbul 2022

NOTLARA DAİR

Elinizdeki kitap farklı yıllarda Prof. Dr. Tahir Üzgör tarafından kaydedilmiş iki ayrı defterdeki ders notlarının bir araya getirilmesiyle ortaya çıktı. Defterlerden ilki Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde verdiği dersleri ihtiva etmektedir. Buradaki ders notları birinci sınıfın 1. ve 2. dönemiyle 3. sınıfın 1. döneminde anlatılan dersleri kapsamaktadır. Defterde birçok dersin işleniş tarihi düzenli bir şekilde belirtilmiş olup kaydedilmiş ilk ders 8 Kasım 1963 tarihini taşımaktadır. Ancak Tahir Üzgör Hoca'nın Edebiyat Fakültesi'ne başladığı bu ilk sömestrde dersler bu tarihten önce başlamış olmalıdır. Toplamda üç dönem boyunca anlatılan derslerin yer aldığı defterde birinci sınıfın 1. dönemi, 08.11.1963 ila 17.01.1964, 2. dönemi 06.03.1964 ila 22.05.1964, 3. sınıfın ilk dönemi ise 12.11.1965 ila 25.12.1965 tarihlerini kapsamaktadır.

Elimizdeki ders notlarına göre Ali Nihat Tarlan ilk iki dönemde Ahmed-i Dâ'î'ye ait şiirleri şerh etmiştir. Bu şiirlerden sekizi gazel, ikisi de kasidedir. Ancak bu metinlerden özellikle kasidelerin bazı beyitlerinin şerh edilmediği de görülmektedir. Üçüncü sınıfın ilk döneminde ise Fuzûlî, Şeyh Galib, Kadı Burhâneddin ve Sâ'ib-i Tebrîzî'nin şiirleri ele alınmıştır. Fuzulî'nin Gül Kasidesi, Şeyh Galib'in Sâkî-nâmesi'nin 5. ve 6. bentleriyle bir gazeli, Kadı Burhâneddin ve Sâ'ib-i Tebrîzî'nin ikişer gazeli bu dönemde şerh edilen şiirlerdir. Ayrıca dönemin sonunda Kadı Burhâneddin'e ait bir gazelin şerhine başlanmışsa da sadece ilk beyti tamamlanabilmiştir. Bu dönemde Ali Nihat Tarlan'ın edebiyat tarihinde usûle dair dersler verdiği de görülmektedir.

Âmil Çelebioğlu'nun doktora derslerinde tutulan diğer defter ise metin şerhi ve edebî bilgilere dair notların yer aldığı iki farklı bölümden oluşmaktadır. Defterdeki notların iki farklı derste anlatılan konuları ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Her iki bölümde de derslere başlama tarihi 13.10.1983 olarak kaydedilmiş, metin şerhi bölümünde ikinci hafta için de tarih konmuş ve defterde bunlardan

başka herhangi bir tarihe yer verilmemiştir. Bu yüzden notlardan hareketle derslerin hangi tarihlerde yapıldığını ve ders döneminin tam olarak ne zaman bittiğini tespit etmek mümkün olamamaktadır. Şerh derslerine Zâtî'nin bir beytinin şerhi ile başlanmış, sonraki haftalarda Kadı Burhâneddin Divanı'nda yer alan 1. ve 187. gazellerin şerhiyle devam edilmiştir. Bu gazellerin şerhinin daha önce iki farklı makale ile aynı gazelleri ele alan Ali Nihat Tarlan'ın şerhiyle büyük oranda aynı olduğu görülmektedir. Sonraki derslerde ise bir gazelin bütünüyle şerhi yerine muhteva bakımından birbirine yakın ancak farklı şairlere ait çeşitli beyitlerin veya bentlerin şerh edildiği görülmektedir. Notlarda şiirleri ele alınan şairler şunlardır: Zâtî (1 beyit), Kadı Burhâneddin (2 gazel), Fuzûlî (23 beyit, 1 bent), Sünbülzâde Vehbî (1 beyit), Muhibbî (1 mısra, 1 beyit), Nâ'ilî (1 beyit), Nâhid (1 beyit), Nahîfî (2 beyit), Necâtî (1 beyit), Nedîm (12 beyit), Taşlıcalı Yahya (15 beyit), Şeyh Galib (4 beyit, 2 bent), Yazıcıoğlu Mehmed (2 beyit), Bursalı İsmâîl Hakkı (1 beyit), Nev'î (16 beyit), Eğrikapılı Mehmed Râsim (1 beyit), Nâşid (1 beyit), Vusûlî (2 beyit), Hâfız-ı Şîrâzî (1 beyit), Sa'dî-i Şîrâzî (8 beyit, 1 kıt'a), Hüseyn-i Baykara (1 beyit), Enderunlu Vâsıf (1 bent), Alî Şîr Nevâyî (7 beyit), Lutfî (2 beyit), Hayâlî (1 beyit). Notlarda ayrıca Vusûlî ve Bâkî'ye ait "görsünler" redifli iki gazelin metnine de yer verilmiştir.

Edebî bilgiler bölümünde ise "divan" kelimesinin anlamları, divan edebiyatının dinî ve lâdinî kaynakları, tezkireler ve diğer biyografik kaynaklar, Osmanlı tarihleri ve tarihçileri, nazım şekil ve türleri gibi çok geniş konulara değinilmiştir. Özellikle divan edebiyatının kaynakları bölümünün oldukça teferruatlı bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Notların bu bölümü divan edebiyatı sahasına ilgi duyan araştırmacıların sahip olması gereken temel bilgileri ihtiva etmesi bakımından kanaatimizce oldukça önemlidir.

Muhteva açısından birbirinden farklı olan defterler, tek bir kalemden çıkmış olmalarına rağmen farklı zamanlarda kaydedilmelerinden dolayı şekil, kompozisyon ve imla bakımından bazı farklar taşımaktadırlar. Bu farklardan en dikkat çekeni Ali Nihat Tarlan'ın derslerinde tutulan defterde gazel, beyit ve şiir parçalarının Latin harfleriyle, diğer defterde ise Arap harfleriyle yazılmış olmasıdır.

Ders notları bir kitap hâlinde hazırlanırken bu tür farklılıklar dikkate alınarak notlar arasındaki birliği sağlamak adına muhtevaya müdahale edilmeden bazı tasarruflarda bulunuldu. Buna göre notlarda ele alınan metinler bu çalışmada hem Arap hem de Latin harfleriyle verildi. Genel okuyucu kitlesi yanında özellikle Türkoloji bölümlerinde okuyan öğrencilerin de kitaptan istifade edebilmesi için metinler Latin harflerine transkripsiyon alfabesi kullanılarak aktarıldı. Ayrıca beyitler şerh edilirken şerhin başında anlamı verilen kelimeler de aynı amaçla transkripsiyon alfabesiyle yazıldı.

Ele alınan gazel ve beyitlerin şairleri ders notlarında büyük oranda belirtilmiş durumdaydı. Bu metinlerin ait oldukları eserler ve bulundukları sayfa numaraları da tespit edilerek tamamen şerh edilen gazellerde dipnotta, müstakil olarak ele alınan beyitlerde ise beytin altında parantez içinde verildi.

Özellikle özel isimlerin yazılışı ve uzun ünlülerin uzatma işaretiyle gösterilmesi noktasında ders notlarında bazı farklı imla uygulamaları göze çarpmaktaydı. Elinizdeki kitapta notların imla anlayışı esas alınarak bu tür farklılıklar giderilmeye ve mümkün olduğunca imlada birlik sağlanmaya çalışıldı.

Ali Nihat Tarlan'ın üçüncü sınıftaki derslerinde bir şiiri tamamen bitirip bir diğerine geçmek yerine aynı anda birkaç farklı şiiri ele aldığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı da bir şiire ait beyitlerin ders notlarında farklı yerlerde kaydedildiği görülmektedir. Notlar yayıma hazırlanırken kopukluğu önlemek ve istifadeyi kolaylaştırmak adına aynı şiire ait farklı tarihler altında kaydedilmiş beyitleri bir araya toplama ve derslerin işleniş tarihlerinde kimi zaman kronolojik sıranın bozulmasına yol açsa da şiirlerde bütünlüğü sağlama yoluna gidildi.

Yine Ali Nihat Tarlan'ın işlediği bazı beyitlerde, yayımlanmış divanlardakilerden farklı okuma ve anlama tercihleri olduğu görüldü. Önemli olduğu düşüncesiyle, nüsha farkını aşan bu tür farklı tercihler tespit edilebildiği oranda dipnot ile gösterildi. Yine notlardan istifadeyi kolaylaştırmak adına gerekli görülen yerlerde nipnotlara başvuruldu.

Ders notlarında kültür ve edebiyat tarihimiz açısından önemli olan çok sayıda eser ve şahıs ismine yer verildiği görülmektedir. Kitabın sonuna eklenen eser ve şahıs adları diziniyle çalışmadan kolayca istifade edilmesi amaçlandı.

Bütün bu özellikleriyle kitabın klasik şiirimiz ve kadim kültürümüzün anlaşılması noktasında önemli bir boşluğu doldurması ve yeni çalışmalara zemin hazırlaması amaçlandı. Bu tür çalışmaların hazırlanmasında titizlik gösterilse de eksik ve hataların bulunması kaçınılmazdır. Eksikleri giderip hataları düzeltecek her türlü tavsiye bu çalışmalar için göz ardı edilemez bir ihtiyaçtır.

ALİ NİHAT TARLAN'IN DERS NOTLARI

BİRİNCİ SÖMESTR NOTLARI

08.XI.1963/Cuma

AHMED-İ DÂ'Î

XIV. yüzyıl şairidir. Fetret Devrinde (1402-1413) Şehzâde Süleymân'la birlikte Bursa'da yaşamıştır. Bu asırda divan edebiyatı henüz yeni yeni teessüs etmeye başlamıştır.

Ahmed-i Dâ'î, kendinden sonraki iki üç asra etki etmiş lirik bir şairdir. Eserleri fotokopi hâlinde basılmıştır[1].

KASİDE[2]

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

ساقی اساس عیشمزی استوار قیل — وقت صبوح عزم می خوش گوار قیل
عمرك بناسی عیش ایله محکم درر ولی — عیشك بناسنی می ایله استوار قیل
کوردك سکا مساعد اولور وقت روزگار — طور سن دخی مساعدت روزگار قیل
آلات مجلسی قمو کوکجك شهانه دوز — آداب صحبتی دخی خوش شاهوار قیل

Sāḳī esās-ı 'ayşümüzü üstüvār ḳıl
Vaḳt-i ṣabūḥ 'azm-i mey-i ḫoş-güvār ḳıl

'Ömrüñ bināsı 'ayş ile muḥkemdürür velī
'Ayşüñ bināsını mey ile üstüvār ḳıl

---

[1] Ali Nihat Tarlan, Ahmed-i Dâ'î'nin şiirlerini şerh ederken İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yayımlanan ve şairin eserlerinin tıpkıbasımını ihtiva eden eserden yararlanmıştır. (Bk. İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri*, Üçler Basımevi, İstanbul, 1952). Ele alınan şiirlerin bu eserin kaçıncı sayfasında yer aldığı da ders notlarında belirtilmiştir. Bu yayındaki, dolayısıyla notlardaki şiirlerin bazılarının Mehmet Özmen tarafından yayımlanan divan neşrindeki şiirlerle bazı farklılar gösterdiği dikkati çekmektedir. (Bk. Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâ'î Divanı -Metin, Gramer, Tıpkıbasım-* TDK Yayınları, Ankara, 2001)

[2] Ertaylan 1952: 15-19; Özmen 2001: 13-17.

Gördüñ saña müsā'id olur vaḳt-i rūzigār
Ṭur sen daḫı müsā'adet-i rūzigār ḳıl

Ālāt-ı meclisi ḳamu gögçek şehāne düz
Ādāb-ı ṣoḥbeti daḫı ḫoş şāh-vār ḳıl

<u>Lügatler:</u>

'Ayş: Yemek, içmek.
Esās: Temel.
Ḫoş-güvār: Tadı hoş olan.
Sā'id: Kol (*Müsā'id:* Yardımcı).
Ḳamu: Bütün.
Üstüvār: Muhkem, dayanıklı.
Velī: Fakat.
Vaḳt: An, şuurun bir hâli, anı.
Ṭurmak: Ayağa kalkmak.
Gögçek: Güzel.

<u>Kasîdenin Manası:</u>

Ey sâkî, zevk ve hayâtımızın temelini muhkem kıl! Sabah içilen şarap vaktinde tatlı olan şaraba azmet!

Ömrün binası zevk ve hayat ile kuvvetlenir; fakat zevkin binasını şarap ile muhkem kıl!

Sana yardım eden günlerin anını görürsen hadi kalk hayata yardım et!

Meclisin âletlerini tamam, güzel ve şâhlara lâyık kıl! Arkadaşlığın usûlünü şâhlara lâyık kıl!

<u>İzah:</u>

Âlât-ı meclis (Meclisin aletleri): Su kenarı, ağaç gölgesi, yeşillik, şarap, sâkî, sevgili ve mutrib.

15.XI.1963

فصل بهار كجدى ديو قومه عشرتك هر صبح باغه عبرت ايچون بر گذار قيل

Faṣl-ı bahār geçdi diyü ḳoma ʻişretüñ
Her ṣubḥ bāġa ʻibret içün bir güẕār ḳıl

Bahar zamanı geçti diyerek sakın zevk ü sefânı bırakma; her sabah vakti ibret için bahçeden bir kere geç.

XIV. asır kasidelerinde daima bir nasihat tarafı hakimdir.

ʻİşret kelimesi bu asır içinde "insanca, görerek, duyarak yaşamak" manasına alınmalıdır. Mana olarak ʻ*ibret*, bir şeyin sebebini görüp ondan bir netice çıkarmak manasına olacaktır. Kelimeler yalnız lügatlerdeki manalarına göre kullanılmaz. Sanatkârın eline geçen bir kelime çeşitli renkli manalar alır. *ʻİşret* kelimesi yalnız şarap içmek manasına alınmaz. Ancak *ʻişret*i yukarıda işaret edilen manaya almalıdır. *ʻİbret* kelimesi bu kelimeyi değiştirerek hayvanî zevkler manası olmaktan çıkarıyor.

باد خزانى دوت كه نسيم صبا كلور اول مهره جان ولايتنى نوبهار قيل

Bād-ı ḫazānı dut ki nesīm-i ṣabā gelür
Ol mihre cān vilāyetini nev-bahār ḳıl

Sonbahar rüzgârını sabah rüzgârı gibi esiyor farz ederek o muhabbete can mülkünü ilkbahar kıl.

Mihricān/Mihrigān: Nevruzdan sonra Mecûsilerin en büyük bayramı.

Tasavvufî Esas: Kâinatta katiyyen kötü ve çirkin yoktur. Dört mevsimin her birinin ayrı güzellikleri vardır. O mihre, yani o sevgi uğruna can mülkünü ilkbahar gibi kılarak zevk ve muhabbetle sonbahar rüzgârını karşılayacaksın. O sevgi, tanrı sevgisidir. Bir oyun vardır: Mihrigân sonbaharın başlangıcıdır. Her ayın on altıncı günüdür. Musiki faslında da mihrigân vardır. Buna göre *mihre cān,* sonbahar rüzgârı olarak alınmış ve kelime oyunu yapılmıştır.

باد شمال اكرچه كه كافور يغدورر　　انى صبا صنوب نفسن مشگبار قيل

Bād-ı şimāl egerçi ki kāfūr yaġdurur
Anı ṣabā ṣanup nefesin müşg-bār ḳıl

Kāfūr: Bu edebiyatta beyazın son mertebesidir; zıddı müşgdür. Burada siyah ve beyazın teşkil ettiği tezat sanatı vardır.

Eğer şimâl rüzgârı her ne kadar kar yağdırırsa sen onu bahar rüzgârı olarak telakki et, onun nefesini mis yağdıran şekilde san.

گل جبّه سنى اول فرحه چاك ايدرسه سن　　بلبل كوزينى بو هوسه انتظار قيل

Gül cübbesini ol feraḥa çāk iderse sen
Bülbül gözünü bu hevese intiẓār ḳıl

Gül kendi cübbesini bu ferah uğruna parçalarsa sen bülbül gözünü bu hevese bakar kıl. Gül soyunup güzelliklerini ortaya koyarsa sen de bülbül gözünü sevgilisinin güzelliklerini seyretmek için o aşk uğruna bir bakış hâlinde koy.

19.XI.1963

يارك جمالى باغنى هر دم تفرّج ايت　　زلفن بنفشه دوت ياكغن گلعذار قيل

Yārüñ cemāli bāġını her dem teferrüc ét
Zülfin benefşe dut yañaġın gül-'iẕār ḳıl

Zülfin: Onun zülfü.
Teferrüc: Gönül açılması (burada "temâşâ et" manasına).
Dut: Farz et.
Benefşe: Menekşe.

Yârin güzellik bağını her an temâşâ ederek saçlarını menekşe, yanağını da gül yanak farz et.

19. yüzyıla kadar saçlar her şeye benzetilir. Menekşe koyu renklidir, darılmış bir insan misali başı öne eğiktir. Bundan dolayı dargındır. Haricî âlemden sanatkâr kendi eserine birtakım maddeler alır; bu maddeler bize sanatkârın muhitini, görüşünü anlatır. Her sanatkâr bir kelimeyi ayrı ayrı görüş tarzlarında kullanır. Bu da psişik hâllerin farklı olmasından dolayıdır. Gül bu edebiyatta daima yanak için kullanılır.

ÂMİL ÇELEBİOĞLU'NUN DERS NOTLARI

13.10.1983

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

مرغ زرّين پر زمرّد آشيان لؤلؤ غدا بال آچوب اوچمق ديلر هر صبح كويكدن يكا

Murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşiyān lü’lü’-ġıdā
Bāl açup uçmaḳ diler her ṣubḥ kūyuñdan yaña

(*Zâtî*; Tarlan 1967: 2)

Murġ: Kuş, horoz.

Bāl: Ar. gönül; T. bal; Fars. kanat.

Tasavvufta kalbin iki yönü vardır:

a) hayra → gönül

b) şerre → nefis

Kalpten hatta gönülden dahi “kan”ı tedâî etmeliyiz. “Su” dendiğinde Vâmık u Azrâ’yı tedâî etmeliyiz.

Su: → Hz. Peygamber (Rahmet)

Su: → Hz. Nûh

Harfler “âbî, nârî, hevâyî, hâkî” olmak üzere dört gruba ayrılırlar.

“Yuvası zümrüt, gıdası inciler olan altın kanatlı kuş her sabah kanat açarak senin kûyundan yana uçmak diler.”

Kuş → Güneş mazmununu vermektedir. Çünkü “zümürrüd-âşiyân”, sabah gökyüzünü; “lü’lü’-gıda”, yıldızları vermektedir. (Güneşin doğduğunda çiy tanelerinin erimesi)

Gökyüzü → Atlas; bununla inci gelebilir.

“Yuvası zümrüt gibi sabah gökyüzü, gıdası inci gibi yıldızlar olan altın kanatlı güneş kuşu…”

Gökyüzü: Âlem-i ulvî, letâfet âlemi, rahmet âlemi.

Yeryüzü: Âlem-i süflî, kesâfet âlemi, tevazu âlemi.

20.10.1983

KADI BURHÂNEDDİN

GAZEL[46]

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1) کوکلده قوپالی صنما بر صفای عشق　　طولدی بو عالمه ینه بزدن ندای عشق

Gönülde ḳopalı ṣanemā bir ṣafā-yı 'ışḳ
Ṭoldı bu 'āleme yine bizden nidā-yı 'ışḳ

عشق : Sarmaşık.
صفا : Temizlik ✕ Keder
Ḳop-: Zuhûr etmek.
Biz: İslâm, Müslümanlık.

"Ey put (gibi olan sevgili)! Gönülde bir aşk safâsı kopalı yine bu âleme bizden bir aşk nidası doldu."

Bu beyitte "gönül" ve "aşk" iki mücerret ve mutlak mefhumdur. Gönül, tasavvufta bâtınî idrakin merkezidir. Gönülde aşk safâsının zuhûru, aşkı mâsivâdan, yani maddeden tecrit etmek demektir. Gönül, mâsivâdan mücerret olunca saf, yani bulanmaktan (kederden) kurtulmuş olur. "Sanem" kelimesi bir bakımdan "mabud" manasında, bir bakımdan Hristiyanlık dolayısıyla kullanılmıştır. Bir sesin âlemi istila etmesi, şahsî bir heyecanın büyütülmüş şekli olmaktan çok uzaktır. Aşk nidasının âleme dolması, birinci mısrada ses veren bir şeyin mevcudiyetini gösterir. Evvelce pek sessiz ve sönük olan bir mefhumun şairin mensup olduğu bir cemiyette inkişâf ve tekâmül ettiği sarahaten iddia olunuyor. Burada "safâ-yı aşk", yani mâsivâdan tecerrüd fikrinin zuhuru, şairin mensup olduğu cemiyetten ayrı ve ondan önce gelmiş bir din veya fikir dairesine istinat ettiriliyor.

İlk mısrada şu karinelerle Hristiyanlık bahis mevzuudur. O zamanki tasavvufî telakkiye göre mâsivâdan tecerrüdün timsali Hz. Îsâ'dır. Binaenaleyh, tasavvufun Hristiyanlıkta mevcudiyeti kabul edili-

---

[46] Kadı Burhanettin Divanı -Tıpkıbasım- 1943: 1; Ergin 1980: 1.
Bu gazelin başladığı sayfanın başında "Oğuzların Salur boyundan Kadı Ahmed Buraneddin 1344-1398 (Kayseri). Divan: 1943 TDK Tıpkıbasım. 1980 M.Ergin" bilgisi yer almaktadır. Bu gazelin şerhinin daha önce gazeli bir makale ile ele alan Ali Nihat Tarlan'ın şerhi ile büyük ölçüde aynı olduğu görülmektedir. (Bk. Tarlan 1958: 8-15). Aynı durum Kadı Burhâneddin'in sonraki gazeli için de geçerlidir. Âmil Çelebioğlu'nun bu iki gazeli Ali Nihat Tarlan'ın makalelerinden hareketle işlediği anlaşılmaktadır.

yor. Bu mısrada Hristiyanlığın üç hususiyeti zikrediliyor: 1. Gönül: Şekli ve içindeki "süveydâ" dolayısıyla divan edebiyatında "ceres"e (çana) benzetilmiştir. Çünkü çan, şeklen kalbe benzer ve içindeki dili de nokta gibidir. Bu da gönüldeki en derin idrak merkezi olan "süveydâ"dır. Esâsen âleme ses dolunca birinci mısrada da ses veren bir şeyin mevcudiyeti bu edebiyatın esas kaidelerindendir. 2. Sanem: Put, kiliselerde bulunur. 3. Safâ-yı aşk: Tecerrüdü ihtiva ettiği için Hz. Îsâ'ya işarettir.

Gönlü cerese şu sebepten benzetiyoruz: İkinci mısrada âleme ses doluyor. Bu ses çanın sesidir. Birinci mısrada Hristiyanlığı görmemiz, ikinci mısradaki "yine bizden" kaydının manasını layıkı ile verebilmek içindir. Çünkü, birinci mısrada Hristiyanlığı üç esaslı unsuru ile görünce aşk nidasının yine bizden, yani İslâmî tasavvuftan intişar ettiğini anlamak zaruretindeyiz. O hâlde şair, şunu demek istiyor: Mâsivâdan tecerrüd fikri gönülde zuhur edeli beri, ki bu zuhur Hristiyanlık dini ile başlar, aşk nidasını bu âleme yine bizler, yani Müslümanlar doldurduk.
"Ey tapınılacak kadar güzel olan sevgili, çan gibi kalbimizde bir aşk safâsı meydana geleli (gönlümüz temizleneli)…"
"Gönlümüz mâsivâdan kurtulalı…"
"Biz vahdete aşk yoluyla ulaşalı…"
"Gönlümüzde ehadiyyet sırrı tecelli edeli…"

Ağaçlardan çınar, kabukları her yıl döküldüğü için (terk) Hz. Îsâ gibi tecerrüdün sembolüdür.
İkinci mısra: Müslümanlardan âleme sevgi nidası doldu.
Sıbgatullâh: Allah'ın küpü, Hz. Îsâ'nın bir vasfı. Her ne atarsan aynı, tek renkte çıkar. Aşk-hubb. Habibullah × Hz. Îsâ

2. بو دردمك دواسينه عقل ايديمز علاج　　بكزر بو درده كه كرك اولور دواى عشق

Bu derdümüñ devāsına 'aḳl édimez 'ilāc
Beñzer bu derde ki gerek olur devā-yı 'ışḳ

Derd: Belâ → Aşk
Mübtelâ: Aşk belâsına tutulmuş.
'Aḳl: Bukağı, ayağa bağlanan ipi tespit eden âlet, *'ıḳâl*'dan gelir.
akl × aşk
↓　↓
Cibrîl　Hz. Peygamberimiz

"Bu derdimin tedavisine akıl ilaç edemez; öyle görünüyor ki bu derde aşkın tedavisi lazımdır."

Dert, metafizik hakikate ermek (vuslat) heyecanıdır. Akıl, muayyen prensipler dahilinde hareket ettiği için bu derûnî ihtiyaca cevap veremez. Akıl, madde âleminin haricine çıkamaz. Bu metafizik derdi ancak aşk tedavi edebilir. Çünkü o, meçhule karşı bütün melekelerin seferber olması demektir. Bu derûnî ıstıraba ancak o cevap verebilir. Tasavvufta akıl ile aşkın taarruzu malum ve meşhurdur. Fuzûlî de:

Men ʿaḳldan isterem delālet
ʻAḳlum maña gösterür ḍalālet (*Fuzûlî*, Onan 1956: 10)

diye akıldan şikâyet ve

ʻIşḳ imiş her ne var ʿālemde
ʻİlm bir ḳīl ü ḳāl imiş ancaḳ (*Fuzûlî*; Akyüz vd. 1958: 485)

diyerek aşka dehalet etmiştir. Çünkü bu aşk bir kimyadır ki kanı, yani maddeyi bir su hâlinde eritip gözden akıtır. Ruhu, maddeden tasfiye eder. Ve tabii beyaz, dertsiz bir yüzü dert ile sapsarı bir hâle getirir. Onu altın gibi değerlendirir. Görülüyor ki metafizik derdin ilacı yine aşk derdidir. Sarı yüz üzerinde kırmızı gözyaşı âşıklık nişanıdır ki bunu daha sonra "gül-i raʻnâ" tabiri ile ifade etmişlerdir.

3. قانى كوكلده صو و كوزمك ياشنى قان بكزم كومِشِنْ التون ايدر كيميای عشق

Ḳanı gönülde ṣu vü gözümüñ yaşını ḳan
Beñzüm gümişin altun éder kīmyā-yı ʻışḳ

Sîmyâ: İllüzyonizm.
Kîmyâ: Madenleri altına çevirme ilmi, bulunmaz şey, ele geçmez.
Kan: Maddi hayat, renkli olması dolayısıyla şuhûd âlemi, televvün âlemi.
Âlem-i bî-reng: Âlem-i vahdet.
Gözyaşı: Kesret.
Yüz, beyaz (gümüş) veya sarı (altın) rengindedir.
Sararmak: Aşkın çoğalması, olgunluk, kemâl işareti; (buğday ve bitkilerde) sararma zevâlin başlangıcı, kemâlin müntehası.
"Rabbin yarattığı âlemin en güzel birası." diye İncil'de bira ile su kastedilmektedir.
Altın: Güneş → Hz. Îsâ
Gümüş : Ay.

(Verem, balmumunun yakılmasından elde edilen isle tedavi edi-

DİZİN

(Eser ve Şahıs İsimleri)

A

A. Adnan Adıvar 152
Abdülbâkî Sa'dî 166
Abdülkadir Karahan 146
Abdülvâsî Çelebi 145
Âdâb-ı Zurafâ 160
Âdem 143
Âdile Sultan 147
Âgâh Sırrı Levend 149
Ahdî 158
Ahmed Cevdet 160
Ahmed Cevdet Paşa 143
Ahmed Hamdi Akseki 146
Ahmedî 104, 144, 148, 149, 152, 155, 158
Ahmed-i Bîcân 150
Ahmed-i Dâ'î 19, 34, 48, 104, 158
Ahmed-i Fakîh 150
Ahmed-i Karahisarî 153
Ahmed Nazif 165
Ahmed Paşa 158
Ahmed Resmî 165
Ahmed Rıfat 164, 165
Ahmed Şemseddîn-i Karahisarî 153
Ahmet Hamdi Tanpınar 140
Ahmet Topaloğlu 143
Ahterî 155
Ahter-i Kebîr 153
Ahter-i Sagîr 153
Akşemseddîn 140, 146, 153
Alaeddin Paşa 163
Alemdâr Mustafa Paşa 164
Ali b. Bâlî 163
Ali bin Yahyâ es-Sûfî 153
Ali Cemâlî 156, 167
Ali Emîrî 160, 161
Ali Enver 162
Ali Genceli 145
Ali Osman 142
Alî Şîr Nevâyî 135, 136, 137, 146, 157
Amasyalı İbrâhîm b. Ahmed 162
Âmil Çelebioğlu 144, 149, 153
Ârif Hikmet Tezkiresi 161
Arûz-ı Türkî 156, 167
Âsâfnâme 150
Âsâr-ı Kemâl 146
Âşık Çelebi 159, 160, 163
Âşık Paşa 158
Âşık Paşazâde Tarihi 165
Avârifü'l-Ma'ârif 156
Ayıntablı Mehmed Münib 164
Âyîne-i Zurafâ 165
Ayvansarayî Hâfız Mehmed 152
Azrâ 81

B

Babanzâde Ahmed 146
Bağçe-i Safâ-endûz 161
Bağdatlı Abdülfettah Şefkatî 164
Bahâristân 63
Bahrü'l-Garâ'ib 155
Bâkî 38, 118, 131, 157
Balıkesir Şehrengîzi 149
Bedâyi'u'l-Vasat 136
Bedii Şehsüvaroğlu 152
Behcetî Seyyid İbrâhîm 164
Behçet Kemal Çağlar 143
Belkîs 128
Beyânî Tezkiresi 159
Bezm ü Rezm 86
Birgivî Mustafa Efendi 159
Buhtunnasr 103
Burhân-ı Kâtı' 155
Bursalı Beliğ 150
Bursalı İsmâîl Hakkı 110, 146, 147
Bursalı Mehmed Tahir 162
Bursalı Seyyid İsmâîl Belîğ 160
Büyük Türk Lügati 167

C

Câmî 63
Câmi'ü'l-Envâr 143
Cavid Ahmed 164
Cebrâil 118
Cem Sultan 157, 158, 159
Cenâb-ı Peygamber 55
Cezerî 142
Cibrîl 83
Cihân-nümâ 166

Ç

Çelebi Mehmet 145

D

Damat İbrâhîm Paşa 160
Davud Fatin Efendi 161
Davud İbn-i Yûşâ 143
Defter-i Ahbâr 166
Dehhânî 157
Dekâiku'l-Hakâ'ik 155
Delâ'il-i Hayrât 144
Dersaâdet 150
Derviş Ahmed Âşıkî 165
Devetoğlu Yûsuf 142
Devhatü'l-Meşâyih 164
Devhatü'n-Nukabâ 165
Devletşâh Tezkiresi 157
Dih Murg 146
Dilaver Ağazâde Ömer Vahid 163
Dîvân-ı Bâkî 140
Dîvân-ı Hümâyûn 143
Dîvânü Lügâti't-Türk 140
Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî 151
Dukakinzâde Ahmed 112
Dürr-i Meknûn 150

E

Ebussuûd 147
Edebiyat Lügati 156, 167
Edirneli Abdurrahman Hıbrî 166
Edirneli Güftî 160
Edirneli Mehmed Mecdî 162
Edirne Şehrengîzi 149
Eğrikapılı Mehmed Râsim 129
El-Hadâ'ik 162
El-Ikdu'l-Manzûm fî Zikri Efâzılı'r-Rûm 163
Elvan Çelebi 157
Enbiyânâme 143
Enderunlu Vâsıf 135
Enver Tunca 145
Erbaîn Hadîs 146
Ertuğrul Özdağ 147
Erzurumlu Darîr 144
Eski Yazı Anahtarı 154
Esmâ-i Nebevî 144
Esmâ'ü'l-Hüsnâ Şerhi 142
Esrar Dede 162
Esrar Dede Tezkiresi 162
Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâ'i'd-Devleti'l-Osmâniyye 162
Evliya Çelebi 150
Eyyühe'l-Veled 151

F

Fahreddîn-i Irâkî 142
Faik Reşit Unat 150, 166
Fâlnâme 143
Faslü'l-Hitâb 156
Faslü'l-Kitâb 156
Fatih 157, 159
Fatih Sultan Mehmet 148, 153, 158, 159, 160, 166
Fazıl Ahmed Paşa 164
Fazîlet-i Savm 141
Fazîletnâme-i Ayasofya 147
Fetevâ-yı Alî 147
Fetihnâme-i Kamaniçe 149
Fevâ'idü'l-Kiber 137
Fevzi Kurtoğlu 165
Feyzullah Efendizâde Seyyid Mustafa 164
Fezleke 166
Figânî 93, 158
Fihrist-i İbn-i Nedîm 156
Friedrich Giese 165
Fuat Köprülü 157

Fuzûlî 37, 51, 54, 84, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 117, 133, 135, 137, 138, 145, 146, 148, 151, 157

G

Galatât-ı Hafîd 141
Garâ'ibü's-Sıgar 135, 136, 137
Gazavatnâme-i Mihaloğlu Ali Bey 149
Gazavatnâme-i Sultân Murâd İbn-i Mehmed Hân 149
Gelibolulu Âlî 146, 149, 156, 166
Gelibolulu Zaîfî 149
Gelibolu Şehrengîzi 149
Genç Osman 159
Geyik Destanı 145
Gibb 167
G.M.Meredith Owens 159
Gül-i Sad-berg 146
Gül-i Zîbâ 163
Gülşen-i Mülûk 163
Gülşen-i Şu'arâ 158
Gülzâr-ı Ma'nevî 142
Gülzâr-ı Savâb 154
Güvâhî 151
Güvercin Destanı 145

H

Hacı Tevfik 161
Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmîleti'ş-Şakâ'ik 163
Hadâ'iku'r-Reyhân 162
Hadâ'iku'ş-Şakâ'ik 162
Hadîkatü'l-Cevâmî 152
Hadîkatü'l-Mülûk 163
Hadîkatü'l-Vüzerâ 163
Hadîkatü'r-Rüesâ 165
Hadîkatü's-Süedâ 148
Hâfız-ı Şîrâzî 92, 132
Hakâ'iku'l-Beyân fî Tercemeti Şakâ'ik-ı'n-Nu'mân 162
Hâkânî 146
Halîfetü'r-Rüesâ 165
Halîkatü'r-Rüesâ 165
Hallâl-i Müşkilât 155
Hamdî 146, 158
Hamdullah Hamdî 153
Hamîletü'l-Küberâ 165
Harîta-i Kapudânân-ı Deryâ 165
Harun Tolasa 167
Hasan Basrî 146
Hasan Beyzâde Ahmed 166
Hasan Beyzâde Tarihi 166
Hasan Çelebi 160
Hasîb Efendi 144
Hasibe Mazıoğlu 144, 150
Hâşim 149
Hâşim Bey Mecmuası 153
Hatiboğlu 146
Hâtimetü'l-Eş'âr 161
Hattat Hâfız Osman 154
Hatun Destanı 145
Havva 143
Hayâlî 158
Hayâlî Bey 138
Hayyâmpûr 157
Hazret-i Peygamber 23, 49
Heşt Bihişt 157
Hızır 28, 41, 64, 123
Hızır Beg 158
Hicretü'n-Nebî 145
Hilye-i Enbiyâ 144
Himâye-i Etfâl 146
Hoca Mesûd 157
Hoca Sâdeddîn 166
Hulâsatü'l-Hakâyık 145
Hurşîd-nâme 156
Hurûf-ı Mukatta'ât 142
Hüseyin Ayan 156
Hüseyin Kâzım 167
Hüseyin Râmiz 160
Hüseyin Remzi 146
Hüseyn-i Baykara 135, 157
Hz. Âdem 23, 50, 95, 118, 126, 143
Hz. Alî 97
Hz. Îsâ 82, 83, 84, 95, 102, 122, 126, 143
Hz. İbrâhîm 23, 57, 95
Hz. İsmâîl 23

Hz. Muhammed 53, 57
Hz. Mûsâ 23, 28, 35, 102, 118, 143
Hz. Nûh 23, 81, 95, 143
Hz. Ömer 117, 140
Hz. Peygamber 49, 50, 53, 54, 55, 57, 59, 81, 83, 95, 102, 144, 145
Hz. Süleymân 103, 113, 128
Hz. Yûsuf 107, 122

I

I. Ahmed 159, 160, 166
II. Beyazıd 157, 158, 159, 160, 165, 166
III. Ahmed 149, 160, 163
III. Mehmed 160, 166
III. Murad 158, 159, 160, 166
III. Osman 163
II. Murad 157, 158, 159
II. Mustafa 160, 163
II. Osman 166
II. Selim 158, 159, 160, 166
I. Mahmud 161
I. Mustafa 166
Îsâ 47, 89, 90
I. Selim 157
Istılâhât 155
Istılâhât-ı Edebiyye 156, 167
Istılâhât-ı Meşâyih 156
Istılâhât-ı Sûfiyye 155
Istılâhât-ı Şi'riyye 167
IV. Murad 143, 160

İ

İbn-i Kemal 147
İbn-i Sînâ 152
İbnülemin Mahmud Kemal İnal 162, 164
İbrâhîm Hanîf 146
İbrâhîm Nâilî 165
İdrîs-i Bitlisî 166
İhsan Mahvî 162
İlm-i Kelâm 142
İlmiyye Sâlnâmesi 164
İlyas 28
İmâm-ı Gazâlî 151
İncil 141, 143
İskender 28
İskender-i Zülkarneyn 28, 103, 111
İskendernâme 148
İslâmî Türk Edebiyatında Kırk Hadis 146
İsmâîl Fennî 149
İsmâîl Hakkı Ertaylan 143
İsmâîl Hami Danişmend 164
İsmâîl Rüsûhî-i Ankaravî 146
İsmail Ünver 144
İzahlı Osmanlı Tarihi 164
İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 165
İzmirli İsmâîl Hakkı 142

K

Kâbûs-nâme 156
Kadı Burhâneddin 34, 65, 69, 70, 85, 88, 90
Kâfile-i Şu'arâ 161
Kâfzâde Fâizî 159, 160, 161
Kalem Güzeli 154
Kâmûs Tercümesi 155
Kanunî Sultan Süleyman 143, 157, 158, 159, 160, 162, 166
Karabaş Tecvidi 142
Kara Davud 144
Karamanî Mehmet Paşa 158
Kara Şemseddîn-i Sivasî 146
Karsîzâde Mehmed Cemâleddin 165
Kârûn 28, 118
Kastamonulu Şâdî 148
Kâtip Çelebi 158, 166
Kavanoz Ahmed Paşa 163
Kemâlî Divanı'ndan Aşk Sızıntıları 107
Kemâlpaşazâde 155, 158, 166
Kemiksizzâde Mustafa Safvet 161
Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-'Ulemâ 156
Kesikbaş Destanı 145
Keşfü'z-Zünûn 156
Keşşâf 142
Kınalızâde Hasan Çelebi 159
Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi 159

Kınalızâde Tezkiresi 159
Kırk Hadîs 146
Kısâsü'l-Enbiyâ 143
Kıssa-i Mukaffâ 145
Kirdeci Ali 145
Kitâb-ı Hamdiyye 146
Kitâb-ı Mahbûbiyye 146
Kitâbu Evsâfı Mesâcidi'ş-Şerîfe 150
Koca Ragıp Paşa 164
Köstendilli Şeyhî 146
Kuloğlu Mustafa 143
Kur'ân 89, 143, 147, 153, 154, 155
Kur'ân-ı Kerîm 141, 142
Kutadgu Bilig 151
Künhü'l-Ahbâr 166

L

Lâmiî 158
Latîfî 146, 158, 160
Leylâ 70
Lutfî 136, 137
Lutfullâh Halîmî 155

M

Mahmud Paşa 158
Mahmut Yazır 154
Marzubân-nâme 156
Mecâlisü'n-Nefâ'is 157
Mecma'u'l-Havâs 157
Mecmû'atü't-Terâcim 161
Mecnûn 70
Mehmed Hafîd 165
Mehmed İzzet 165
Mehmed Riyâzî Efendi 159
Mehmed Süreyya 164
Mehmed Tevfik 161
Mehmed Zeki Pakalın 164
Mehmet Hatiboğlu 143
Mehmet Köymen 166
Mehmet Lutfî 145
Mehmet Zeki Pakalın 167
Mektûbîzâde Abdülaziz Efendi 164
Menâkıb-ı Çehâr-Yâr-i Güzîn 146
Merdümî 143
Mertol Tulum 148
Mesîhî 149, 158
Mesnevî 89, 96, 99, 107, 140, 146, 155
Meşâ'irü'ş-Şu'arâ 159
Mevlânâ 89, 96, 99, 144, 158
Mevlevî Şairleri 162
Mevzû'atü'l-Ulûm 153
Meylî 158
Miftâhü'l-Fütûhât 146
Mihrî Hatun 158
Mimar Sinan 150
Miraçnâme 145
Mirkâtü'l-Edeb 155
Mirsâdü'l-'İbâd 156, 157
Mîrzâzâde Sâlim 160
Molla Câmî 146
Molla Şemseddîn-i Fenârî 164
Muallim Cûdî 95
Muallim Nâcî 156, 167
Mucîb Tezkiresi 160
Muhammediye 110, 144
Muhammed Pârsâ 156
Muharrem Zeki Kur 143
Muhibbî 95, 138, 159
Muhtesibzâde Belgratlı Mehmed Hâkî 162
Muhyiddîn İbnü'l-Arabî 95
Mûsâ 89
Mustafa Beyânî 159
Mustafa Mucîb 160
Mustafa Naîmâ 166
Mustafa Necati Bursalı 145
Mustafa Safâyî 160
Mustafa Tahralı 145
Müminzâde Seyyid Ahmed Hasîb 164
Münevver Ayaşlı 150
Müstakimzâde Süleymân Sâdeddîn 164, 167
Mütercim Âsım 155

N

Nâbî 146, 149
Nâhid 98
Nahîfî 134
Nâ'ilî 63, 96

Nâil Tuman 162
Naîmâ Tarihi 166
Nâmık Kemâl 134
Nasîhatü'l-Vüzerâ 150
Nâşid 129
Na't-ı Ahmediye 144
Nâyî Osman Dede 145
Nebukadnezzar 103
Necâtî 89, 90, 100, 157, 158
Necip Asım Balhasanoğlu 165
Necip Fazıl Kısakürek 145, 146
Necmeddîn-i Dâye 156, 157
Nedîm 100, 124, 125, 126, 127, 128, 143, 149
Nemrud 103
Nesâyihü'l-Mülûk 150
Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyi-mi'l-Fütüvve 157
Neşâtî Ahmed Dede 144
Neşrî Mehmed 166
Neşrî Tarihi 166
Nevevî 146
Nev'î 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124
Nev'îzâde Atâyî 163
Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa 163
Nihal Atsız 166
Nihat Çetin 156
Nişancı Tarihi 166
Nuhbetü'l-Âsâr fî Fevâ'idi'l-Eş'âr 161
Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr 160
Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idi'l-Eş'âr 160

O

Osman Gazi 162, 163, 165, 166
Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar 164
Osmanlı İmparatorluğu'nda Kaptan Paşalar 165
Osmanlı Müellifleri 162
Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri 150
Osmanlı Şiiri Tarihi 167
Osmanlı Tarihnüvisleri ve Müverrihleri 165
Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü 167
Osmanlı Tarih ve Müverrihleri 165
Osmanlı Türklerinde İlim 152
Osmanzâde Ahmed Tâib 163, 164
Osmanzâde Tâib 146, 163

Ö

Ömer Nasuhi Bilmen 142
Ömer Ziyaeddin Sedefî 146

P

Peçevî İbrâhîm 166
Peçevî Tarihi 166
Pendnâme 151

R

Ramazanzâde Nişancı Mehmed Efendi 166
Râmî Paşa 163
Ravzatü'l-Küberâ 164
Reşahât-ı Aynü'l-Hayât 147
Rıhletî 146
Rıza Tezkiresi 160
Riyâzu'n-Nukabâ 165
Riyâzü'ş-Şu'arâ 159
Rûhî 158
Rûhü'l-Gıdâ 153

S

Sâdeddin Nüzhet Ergun 162
Sâdıkî-i Kitâbdâr 157
Sâdık Vicdânî 147
Sa'dî-i Şîrâzî 108, 119, 132, 133, 134
Sad Kelimât-ı Çâr-Yâr-ı Güzîn 146
Sad Kelimât-ı Hz.Ali 146
Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa 164
Sadreddîn 145
Sadreddîn-i Konevî 158
Safâyî Tezkiresi 161
Sâ'ib-i Tebrîzî 72
Sa'î Mustafa Çelebi 150

Sâlim Tezkiresi 160, 161
Sami Yeşil 155
Sanâyi‘-i Şi‘riyye 167
Sefînetü’l-Vüzerâ 165
Sefînetü’r-Rüesâ 165
Sehî Bey 157, 158
Selânîkî Mustafa 166
Selânîkî Tarihi 166
Selîmnâme 148
Semâhâne-i Edeb 162
Sergüzeştnâme 150
Seyrekzâde Mehmed Âsım 160
Seyyid Abdülfettâh Şefkat 161
Seyyid Mahmud Efendi 165
Seyyid Salih Ahmed Dede 162
Seyyid Vehbî 149
Sıhhat-âbâd 146
Sicill-i Osmânî 164
Silahdâr Tezkiresi 161
Silahdârzâde Mehmed Emin 161
Silsiletü’l-Âsafiyye fî Devleti’l-Hâkâniyyeti’l-Osmâniyye 164
Silsiletü’l-Celvetiyye 147
Sinan Paşa 158
Sirozlu Ahmed 143
Siyakat Anahtarı 154
Sohbetü’l-‘Uşşâk 146
Solakzâde Mehmed Hemdemî 166
Solakzâde Tarihi 166
Son Asır Türk Şairleri 162
Son Sadrazamlar ve Başvekiller 164
Steingass 141
Sultan İbrâhîm 166
Sultan Veled 158
Sûrnâme 149
Suyolcu Mehmet Efendi 154
Süheyl Ünver 152
Süleymân Çelebi 144
Süleymân Fâik 164, 165
Süleymân İbn-i Davud 143
Süleymân Nahîfî 99, 141, 145
Süleymânnâme 148
Sünbülzâde Vehbî 94

Ş

Şâhidî 155
Şâhidü’l-Müverrihîn 161
Şâtibî 142
Şefkat Tezkiresi 161
Şehâbeddîn-i Sühreverdî 156
Şehnâme-i Sultân Selîm 148
Şehrîzâde Mehmed Sa‘îd 163
Şehzâde Beyazıd 159
Şehzâde Korkud 157, 158, 159
Şehzâde Mehmed 159
Şehzâde Mustafa 159
Şehzâde Selim 158
Şehzâde Süleymân 19
Şemseddîn-i Dâ‘î 142
Şems-i Tebrîzî 146
Şeyh Gâlib 63, 107, 129, 135, 138, 139, 162
Şeyh Hamdullah 153
Şeyhî 158
Şeyhî Mehmed 163
Şeyhoğlu Mustafa 156, 158
Şeyhülislâm Ahmed Ârif Hikmet 161
Şeyh Vefâ 158
Şifâ 152
Şîrîn 125

T

Tâcü’l-Arûs 155
Tâcü’t-Tevârîh 166
Tahir Demircioğlu 142
Tahir Olgun 156, 167
Târîh-i Ebü’l-Feth 148
Târîh-i Şu‘arâ-yı Mevleviyye 162
Târîh-i Vassâf 148
Taşköprülüzâde 162
Taşköprülüzâde Ebü’l-Hayr İsâmeddîn Ahmed 162
Taşlıcalı Yahyâ 100, 101, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 125
Tayyip Okiç 144
Tefsîr-i Kebîr 142
Tercüme-i Heşt Bihişt 166
Tervîhü’l-Ervâh 152

Teşrifâtü'ş-Şu'arâ 160
Tetimmetü'ş-Şakâ'ıkı'n-Nu'mâniyye 163
Tevârîh-i Âl-i Osman 166
Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân 148
Tevârîh-i Mülûk-i Moğol 148
Tevrat 141, 143
Tezkiretü'l-Büldân 150
Tezkiretü'l-Bünyân 150
Tezkiretü'l-Ebniye 150
Tıbb-ı Nebevî 146
Tuhfe-i Nâilî 162
Tuhfetü'l-Hüsnâ 146
Tuhfetü'l-İslâm 143
Tuhfetü'l-Mülûk 151
Tursun Beg Tarihi 148
Tursun Fakı 145
Turuk-ı Aliyye 147
Türk Şairleri 162

U

Uğur Derman 154
Usûlî 146
Uşşakîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb 163

V

Vak'ânüvis Esad Mehmed Efendi 161
Vakâyi'u'l-Fuzalâ 163
Vâmık 81
Vecihî Paşazâde Kemal 146
Vehbî 155
Verd-i Mutarrâ 164
Verdü'l-Hadâ'ik 164
Vikâye Tercümesi 142
Visâlî 146
Vusûlî 130, 132

Y

Yavuz Sultan Selim 158, 159, 160, 166
Yazıcıoğlu Mehmed 110, 111, 144
Yirmisekizçelebizâde Mehmed Sa'îd Paşa 163
Yûnus Emre 159
Yûsuf 46, 52
Yûsuf-ı Hakîkî 146
Yûsuf Kâmil Paşa 164
Yûsuf ü Zelîha 143
Yûsuf Ziya Paşa 164
Yümnî Mehmed Salih Efendi 160
Yümnî Tezkiresi 160

Z

Zâtî 81, 149, 158
Zebur 141, 143
Zehrimârzâde Seyyid Mehmed Rıza 160
Zemahşerî 142
Zeyl-i Devhatü'l-Meşâyih 164
Zeyl-i Hadîkatü'l-Vüzerâ 163
Zeyl-i Halîfetü'r-Rüesâ 165
Zeyl-i Zeyl-i Devhatü'l-Meşâyih 164
Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr 160
Zeynep Hatun 158
Zeynep Korkmaz 156
Zübdetü'l-Eş'âr 159
Züleyhâ 52